

ΗΛΙΑ ΣΑΜΠΕΤΑΪ
PABBINOS

ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΩΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

Στίς σύγχρονες κοινωνίες είμαστε μάρτυρες γιά πολλές μορφές Βίας και Ρατσισμού. Ο Αντισημιτισμός, όμως, αποτελεί τίν κατεξοχίν μορφή μισαλλοδοξίας και κακομεταχείρισης ανθρώπου από άνθρωπο. Λειτουργεί επί πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα και σέ όλη σχεδόν τίν οικουμένη.

Ο όρος *Αντισημιτισμός* έπινοήθηκε τέλη 19ου αιώνα στή Γερμανία. Ώς φαινόμενο, όμως, διακρίσεων και διώξεων κατά Ιουδαίων είναι πολύ αρχαιότερο.

Οί Ιουδαίοι ξεκινάμε πάντοτε μιά ανάλυση από τίν Βίβλο. Στο βιβλίο *Γένεσις* διαβάζουμε γιά διακρίσεις και διώξεις Έβραίων. Πρώτη φορά αυτό τό επίθετο αναφέρεται όταν ο Λώτ αιχμαλωτίσθηκε, και ενημερώθηκε ο Άβραάμ (14:13): «*ἦρθε ἀγγελιοφόρος και ἀνάγγειλε αὐτό στον Άβραάμ τον Έβραϊο*».

Έβραϊος δηλώνει ότι ο Άβραάμ ἦταν απόγονος του Ήβερ· και ότι ἦρθε «μεέβερ ανάαρ – από τίν απέναντι όχθη του ποταμού» Εύφράτη, από τίν Μεσοποταμία.

Τό επίθετο *Έβραϊος* ξεχωρίζει επίσης τόν Άβραάμ γιά τό πιστεύω του. Ο Άβραάμ ο Μονοθεϊστής πορεύθηκε απέναντι από τους πολυθεϊστές και τούς ειδωλολάτρες. Τίν ανεξάρτητη πορεία του διδάσκει τό Μιδράς, ξεκίνησε στό πατρικό του σπίτι σπάζοντας και συντρίβοντας είδωλα πού ύπῆρχαν εκεί.

Πέντε αιώνες αργότερα, ο Ήσους του Ναυῆ (24:2-14) θύμισε στους Ήσραηλίτες τίν καταγωγή τους:

Πέρα από τόν ποταμό Εύφράτη κατοικοῦσαν οί πρόγονοί σας... και λάτρευαν άλλους θεούς. Και τώρα νά σέβετε τόν Κύριο και νά λατρεύετε Αὐτόν μέ ειλικρίνεια και ἀφοσίωση, και πετάξτε τίς θεότητες πού λάτρευαν οί πρόγονοί σας πέρα από τόν ποταμό και στην Αίγυπτο, και λατρεύτε τόν Κύριο.

Στή *Γένεση* διαβάζουμε πάλι γιά τίν μετακίνηση του Ήσαάκ από τή Χαναάν στή Φιλιστία, εξαιτίας λιμού. Η έπιτυχία τών ανθρώπων του Πατριάρχη στίς

γεωργικές εργασίες τους προκάλεσε τόν φθόνο τῶν γηγενῶν κατοίκων, πού εἶπαν: «*Φύγε ἀπό κοντά μας γιατί ἔγινες πολύ δυνατός*» (26:16).

Ἦταν ξέσπασμα λαϊκῆς ὀργῆς καί κακεντρέχειας.

Στὴν Ἔξοδο διαβάζουμε γιὰ τόν Ἰακώβ καί τὰ παιδιά του πού ἐγκαταστάθηκαν στὴν Αἴγυπτο, μετὰ ἀπὸ πρόσκληση τοῦ Φαραώ. Οἱ Ἰσραηλίτες πολλαπλασιάσθηκαν ἐκεῖ καί προόδευαν. Ὅταν στὸν θρόνο ἀνέβηκε νέος Φαραώ, μέ μιὰ πιό ἐθνικιστική πολιτική, ἀπνύθυνε στοὺς Αἰγυπτίους ἕνα ἄκρως συκοφαντικό διάγγελμα (1:9-17):

Βλέπετε οἱ Ἰσραηλίτες ἔγιναν λαὸς πολυαριθμότερος καί ἰσχυρότερος ἀπὸ ἐμᾶς. Πρέπει νὰ σοφιστοῦμε τρόπο νὰ μὴν πολλαπλασιάζονται συνεχῶς... καί εἶπε στίς μαῖες· ὅταν ξεγεννᾶτε ἐβραῖες... ἂν εἶναι ἀγόρι νὰ τό θανατώνετε, κι ἂν εἶναι κορίτσι νὰ τ' ἀφήνετε νὰ ζήσει.

Οἱ ὑπερβολές τοῦ Φαραώ ὅτι οἱ Ἰσραηλίτες ἦσαν πολυαριθμότεροι καί ἰσχυρότεροι ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, ἐπιβεβαιώνουν τὴν συκοφαντία του. Ὁ παραλογισμὸς του μαρτυροῦναι φθόνο καί ἀγνωμοσύνη γιὰ τοὺς σκληρὰ ἐργαζόμενους Ἰσραηλίτες. Τοὺς ἔβλεπε παντοῦ· νόμιζε ὅτι κατέκτησαν τὴ χώρα. Καλλιεργεῖ τὸν φόβο τῶν γηγενῶν γιὰ τοὺς ξένους πάροικους. Τό μόνο παρήγορο σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία εἶναι ἡ διαπίστωση ὅτι ἡ ὑποδούλωση τῶν Ἰσραηλιτῶν στὴν Αἴγυπτο δέν ξεκίνησε ἀπὸ τὸν λαὸ ἀλλὰ ὑποκινήθηκε καί σχεδιάστηκε ἀπὸ τὸν Φαραώ.

Στὸ βιβλίον τῆς Ἑσθήρ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀρταξέρξη, διαβάζουμε ὅτι ὁ ἀντιβασιλιάς Ἀμάν ἦταν ὀργισμένος κατὰ τοῦ αὐλικοῦ Μορδοχαίου, ἐπειδὴ δέν προσκυνοῦσε μπροστά του. Διέβαλε αὐτόν καί ὅλους τοὺς Ἰουδαίους στὸν Βασιλιά, ζητῶντας τὴν ἐξόντωσή τους:

Υπάρχει στό βασίλειό σου ἕνας λαὸς διασκορπισμένος ἀνάμεσα σ' ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη, σ' ὅλες τίς ἐπαρχίες. Τὰ ἔθιμά τους διαφέρουν ἀπ' αὐτὰ τῶν ἄλλων λαῶν καί ἐπιπλέον δέν ὑπακοῦν στοὺς νόμους σου. Δέ θὰ πρέπει, λοιπόν, βασιλιά, νὰ τοὺς ἀνεχθεῖς. Ἄν τό ἐγκρίνεις, ἄς ἀποφασιστεῖ ἐγγράφως νὰ ἐξολοθρευτεῖ ὁ λαός. Κι ἐγὼ ἐγγυῶμαι ὅτι θὰ καταβάλω δέκα ἀσημένια τάλαντα στό βασιλικὸ θησαυροφυλάκιο (3,8-9).

Κι ἐγὼ θὰ καταβάλω δέκα ἀσημένια τάλαντα στό βασιλικὸ θησαυροφυλάκιο – ἡ ἱστορία τοῦ Ἀντισημιτισμοῦ καταγράφει ἀμέτρητες ἀπόπειρες ἐπιηρεασμοῦ τῆς ἐξουσίας, μέ δέλεαρ τὴν ἐνίσχυση τοῦ κρατικοῦ ταμείου!

Τὴν ἀρχὴ τοῦ Ἀντισημιτισμοῦ, γράφει ὁ Μητροπολίτης Μεθόδιος Φούγιας, βλέπουμε τὸν 2ο αἰῶνα π.κ.π. στά βίαια ἐπεισόδια στὴν Ἑλληνιστικὴ Ἀλεξάνδρεια, ἐναντίον τῆς ἀθητικῆς Ἰουδαϊκῆς κοινότητας. Ἐκτός ἀπὸ ἐμπορικὲς καί

κοινωνικές διαφορές, ή έχθρική στάση του Έλληνο-Ρωμαϊκού κόσμου προς τους Ίουδαίους όφειλόταν στή δυσκολία τής πολυθεϊστικῆς κοινωνίας νά αποδεχθεῖ στους κόλπους τής μιᾶς Μονοθεϊστικῆς κοινότητα.

Στήν Ίουδαία, ό *Άντίοχος Δ΄* ό *Έπιφανής* αποπειράθηκε νά καταργήσει τήν Ίουδαϊκή θρησκεία. Αυτό προκάλεσε τόν ξεσηκωμό τών Μακκαβαίων. Ήταν ή πρώτη εξέγερση στά χρονικά τής Άνθρωπότητας γιά τήν προάσπιση τής πίστης καί τών πατρογονικῶν παραδόσεων. Τήν μνήμη τών Μακκαβαίων, σημειώνει ό *Παναγιώτης Μπρατσιώτης*, τιμᾶ ή Όρθόδοξη Έκκλησία στό πρόσωπο τών *Έπτά Παίδων* (*Β΄ Μακ. 7,1-17*) κάθε 1η Αύγούστου.

Ή άνεξαρτητοποίηση τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπό τήν Ίουδαϊκή κοιτίδα, 2ο αἶωνα κ.π., επέτεινε τίς έντάσεις ανάμεσα στίς δύο θρησκευτικές κοινότητες. Ή διαμάχη Ίουδαίων καί Χριστιανῶν επικεντρώθηκε στήν έρμηνεία τής Βίβλου· κάθε πλευρά διεκδίκησε τό ιερό αυτό κείμενο ως δικό τής. Ή μέν Χριστιανική κοινότητα, γράφει ό *Άγγλικανός Θεολόγος Τζέιμς Πάρκες*, διαβάξει στή Βίβλο *Χριστολογικές έρμηνείες*, ή δέ Ίουδαϊκή κοινότητα αγωνίζεται γιά τήν διαφύλαξη τής πατροπαράδοτης Βίβλου.

Γιά τήν κατανόηση τοῦ Άντισημιτισμοῦ δέν ἀρκεῖ ή ψυχολογία καί ή κοινωνιολογία, απαιτεῖται, πρωτίστως, ή θεολογική προσέγγιση καί ἀνάλυση.

Ή καθιέρωση τοῦ Χριστιανισμοῦ, 4ο αἶωνα κ.π., ως θρησκεία τής Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας καί μετέπειτα τοῦ Βυζαντίου, ἐπιδείνωσε τήν πολεμική κατά τών Ίουδαίων. Αὐτό τόν 5ο αἶωνα οἱ Ίουδαῖοι κατηγοροῦνται ως «θεοκτόνοι». Κατηγορία ἱστορικά ἀβάσιμη καί ἀτεκμηριωτή· πού όμως, γράφει ό Γιώργος Παμπουκίης, μετέτρεψε πολλούς κατήγορους-Χριστιανούς σέ Έβραιοκτόνους!

Τά άντι-Ίουδαϊκά μέτρα πολλαπλασιάζονται μέ τίς Σταυροφορίες, τά πογκρόμ έναντίον ἀναρίθμητων Ίουδαϊκῶν κοινοτήτων, τήν ἐγκαθίδρυση τής Ίερᾶς Έξετάσεως στήν Ίβηρικῆ Χερσόνησο. Όλα αυτά σηματοδοτοῦν τήν ἐπέλαση ενός μακρόχρονου, σκοτεινοῦ καί ἀπάνθρωπου άντι-Ίουδαϊκοῦ Μεσαίωνα. Στήν πορεία, ή Άντισημιτικῆ ἐξαλλοσύνη ἐμφανίζει μιᾶ νέα εἰδεχθῆ λιβελογραφία, τήν Αἱματική Κατηγορία, περί δολοφονίας Χριστιανοπαίδων γιά τήν έτοίμασία τών Αἰζύμων του Πέσαχ. Μιά κατηγορία μέ πολλά θύματα Ίουδαίους σέ ὅλη τήν Εὐρώπη. Ανάμεσα στους διαδότες ὑπῆρξαν μοναχοί καί ιεροκίηρες, ὅπως ό Κοσμάς ό Αἰτωλός. Στήν Ελλάδα θύμα τής τελευταίας καταγεγραμμένης Αἱματικῆς Κατηγορίας ἦταν ή νεαρή έβραία Ρουμπίνα Σάρδα στήν Κέρκυρα τό 1891.

Όφείλουμε νά θυμόμαστε τήν έντιμη καί θαρραλέα στάση τοῦ Μητροπολίτη Ζακύνθου Διονυσίου Λάτα, στά μέσα του 19ου αἶωνα, ἀπέναντι στίς ἀπάνθρωπες κατηγορίες φθόνου καί ἀμάθειας. Αὐτό τίς σπῆλες τοῦ περιοδι-

κοῦ Σιών, πού ὁ ἴδιος διψύθουε, κατέκρινε ὄσους διαδίδουν τέτοιους μύθους. «Αἱματικοὶ λίβελαι», ἔγραφε, «ἐκτοξεύθηκαν πρῶτα κατὰ Χριστιανῶν ἀπὸ Ρωμαίους εἰδωλολάτρεις αὐτοκράτορες»!

Ἡ Σύνοδος τοῦ Λατερανοῦ τὸ 1215 κατέστησε ὑποχρεωτικὸ τὸ καρφίτσωμα εἰδικοῦ ἐμβλήματος στό πανωφόρι τῶν Ἰουδαίων. Αὐτός ὁ νόμος ἀποτέλεσε τὸν πρόδρομο γιά τὸ Κίτρινο Ἐξάλφα στά ροῦχα τῶν Ἰουδαίων, πού ἐπέβαλαν οἱ Ναζὶ σύμφωνα μέ τούς Νόμους τῆς Νυρεμβέργης.

Ὁ Γαλλοεβραῖος ἱστορικός καὶ ἐπιθεωρητὴς ἐκπαίδευσης Ζύλ Ἰζάκ (1917-1962), ἀφιερῶθηκε τὰ τελευταῖα εἴκοσι χρόνια τῆς ζωῆς του στή μελέτη τοῦ θρησκευτικοῦ Ἀντισημιτισμοῦ. Τὸ τελευταῖο μικρὸ ἀλλά περιεκτικὸ βιβλίο του *Ἡ Διδασκαλία τῆς Περιφρόνησης*, ξεκινάει μέ τὸν στίχο ἀπὸ τὸ Κατὰ Ἰωάννη Εὐαγγέλιο, (14,2) πού λέει:

Στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου, ὑπάρχουν πολλὰ διαμερίσματα.

«Φοβοῦμαι», παρατηρεῖ ὁ Ζύλ Ἰζάκ, «ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ περισσότερα διαμερίσματα στό σπίτι τοῦ Σατανᾶ, γιά νά στεγάζουν τὰ χίλια εἶδη Ἀντισημιτισμοῦ, ὅπου τὸ πῶ βίαιος εἶδος εἶναι ἀσφαλῶς ὁ Χιτλερικός Ἀντισημιτισμός».

Στὶς 4 Ὀκτωβρίου 1965, κατὰ τὴν Β΄ Σύνοδο τοῦ Βατικανοῦ, δημοσιοποιήθηκε ἡ *Nostra Aetate*, ἡ Διακήρυξη τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας γιά τίς σχέσεις της μέ τὸν Ἰουδαϊσμό καὶ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Λαοῦ ἀπὸ τὸ στίγμα τῆς «θεοκτονίας». Σηματοδοτεῖ ἐπίσης τὸ τέλος ἑνὸς Δισχιλιετοῦς Χριστιανικοῦ Ἀντισημιτισμοῦ. Ὅσο ἡ Διακήρυξη ἐφαρμόζεται σωστά, ἀποτελεῖ πηγὴ εὐλογίας ὄχι μόνον γιά τούς Ἰουδαίους ἀλλὰ γιά ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα. Διώκτης καὶ Διωκόμενος πορεύονται ἐφεξῆς μαζί γιά τὴν προαγωγή παναθρώπων ἰδανικῶν.

Ἐπιτρέψτε μου νά ἐκφράσω ἐδῶ τὴν εὐχὴ γιά ἀντίστοιχη διακήρυξη ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

Ὁ Ἰουδαϊκὸς Μεσαίωνας διήρκησε ὡς τὸ χάραμα τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τὸ γκρέμισμα ἀπὸ τὰ τεῖχη στά Γκέττο. Ἡ θέση τῶν Ἰουδαίων, ὅμως, δέν ὁμαλοποιήθηκε. Τὸν 18ο καὶ 19ο αἰῶνα εἶδαμε τὴν ἐμφάνιση ἑνὸς Νέου Ἀντισημιτισμοῦ, τοῦ ἐπονομαζόμενου «ἐπιστημονικοῦ». Σέ πανεπιστημιακὰ ἀμφιθέατρα καὶ ἐργαστήρια, ἀκούγονταν λόγοι γιά τὴν ὑπεροχὴ τῆς Ἄριας Φυλῆς καὶ τούς Ὑπανθρώπους Ἰουδαίους. Τὶς συνέπειες αὐτοῦ τοῦ παραλογισμοῦ ἔζησε ἡ Ἀνθρωπότητα στά μέσα τοῦ 20οῦ αἰῶνα, μέ Στρατόπεδα Συγκεντρώσεως, Θαλάμους Ἀερίων, Κρεματόρια.

Σήμερα καλοῦμαστε νά ὀρίσουμε ἕναν δρόμο πού θὰ πορευθοῦμε ὄλες οἱ διαφορετικὲς θρησκευτικὲς καὶ πολιτισμικὲς παραδόσεις. Πρέπει νά μάθουμε

νά σεβόμαστε κάθε διαφορετικό πιστεύω. Νά όμονοοῦμε στήν τήρηση τῶν νόμων τοῦ κράτους, καί νά μή γινόμαστε νομοθέτες τοῦ ἑαυτοῦ μας. Νά συμβάλουμε στήν ἐδραίωση ἰσονομίας καί ἰσοπολιτείας γιά ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Νά θυμόμαστε τά λόγια στό *Δευτερονόμιον* (16,20), πού ἀφοροῦν κάθε Μονοθεϊστί:

Τό δίκαιο, τό δίκαιο μόνο θά ἐπιδιώκετε, ὥστε νά ζήσετε καί νά εὐημερήσετε.

Στή Βίβλο ἡ δικαιοσύνη ἀγκαλιάζει τόν ὁμοεθνή, ἀλλά καί τόν ἄλλοεθνή· προστατεύει τόν γηγενή, ὅπως καί τόν πάροικο. Στό βιβλίο *Ἀριθμοί* (15,14-16) διαβάζουμε:

Ἄν ξένος μένει μαζί σας... ἕνας νόμος θά ἰσχύει γιά πάντα γιά ἐσᾶς καί τόν ξένο... Ἐνας νόμος καί μιᾶ ἐντολή θά ἰσχύει γιά ἐσᾶς καί γιά τοὺς ξένους πού μένουν μαζί σας.

Δίκαιο στή Βίβλο σημαίνει νά μή χρησιμοποιοῦμε ἄδικα μέσα· νά σεβόμαστε κάθε πολιτισμική παράδοση. Ὁ Προτεστάντης Θεολόγος Γιόχαν Χέρντερ ἐγγραψε: «*τίποτε δέν εἶναι πιό βάρβαρο ἀπό τό νά περιφρονεῖ ἢ νά ποδοπατεῖ κανεῖς μιᾶ πολιτιστική κληρονομιά!*»

Δίκαιο στή Βίβλο σημαίνει νά χρησιμοποιοῦμε τόν γραπτό καί τόν προφορικό λόγο μέ προσοχή· ὄχι μόνο γιά τήν ἀκριβῆ διατύπωση τῶν σκέψεων, ἀλλά καί μέ σεβασμό πρὸς τά αἰσθήματα κάθε συνανθρώπου. Ἡ γλῶσσα εἶναι ἕνα μικρό ἀλλά πανίσχυρο ἐργαλεῖο· προάγει τό καλό καί τό ἠθικό, ἀλλά καλλιεργεῖ ἐξίσου τό κακό.

Πρὶν ὁ Ἀντισημιτισμός ἐκδηλωθεῖ ὡς φυσική βία, ἐμφανίζεται καί δρᾷ ὡς λεκτική ἀπειλή καί ὡς ἔντυπη τρομοκρατία. Πρῶτα ἐκδόθηκε τό βιβλίο τοῦ Χίτλερ *Ὁ Ἄγών μου*, καί ἔπειτα στρώθηκε ὁ δρόμος πρὸς τό Ἄουσβιτς. Τό σατανικό αὐτό λιβελογράφημα ἐξακολουθεῖ καί κυκλοφορεῖ. Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκφρασης καί ἡ διακίνηση ἰδεῶν, θά εἰπωθεῖ, εἶναι δικαίωμα· θά πρόσθετα ὅτι εἶναι ἱερό δικαίωμα. Ὅμως, δικαίωμα εἶναι καί ἡ προστασία τῆς κοινωνίας, ἰδιαίτερα τῶν νέων, ἀπό τόν σκοταδισμό καί τό μίσος πού σκορποῦν στίς ψυχές τέτοια λιβελογραφήματα.

Παρόμοια περίπτωση εἶναι τό πλαστογράφημα *Τά Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών*. Παρά τίς τελεσίδικες ἀποφάσεις Ἀνωτάτων Εὐρωπαϊκῶν Δικαστηρίων, ἐξακολουθεῖ καί κατέχει περίοπτη θέση στους πάγκους σέ κάθε λαϊκό πανηγύρι. Οἱ ἀρχές τῆς Πολιτείας ὀφείλουν νά ἐνημερώνουν γιά τό περιεχόμενο τέτοιων ἐκδόσεων καί γιά τό ποιόν τῶν συγγραφέων.

Στήν Καινή Διαθήκη, *Ἐπιστολή Ἰακώβου* (3ο κεφ.), διαβάζουμε ἕνα ὠραῖο κείμενο γιά τήν ἀχαλίνωτη γλῶσσα:

Άδελφοί μου, μίν κάνετε ὅλοι σας τό δάσκαλο... ὅλοι μας κάνουμε σφάλματα. Ἡ γλῶσσα εἶναι ἕνα μικρό μέλος, μπορεῖ καί κανυχᾶται ὅμως γιά μεγάλα πράγματα. Εἶναι... σάν τί φωτιά. Ἐνας ὀλόκληρος κόσμος ἀδικίας... Μ' αὐτήν εὐλογοῦμε τό Θεό... καί μ' αὐτή καταριόμαστε τούς ἀνθρώπους πού πλάστηκαν καθ' ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ.

Πῶς λοιπόν στίς σύγχρονες κοινωνίες θά ζήσουμε ἀρμονικά; Μιά ἀπάντησι διαβάζουμε στό βιβλίο τοῦ προφήτη *Μιχαῖα* (4,5):

Ἄλλά ὅλοι οἱ λαοί θά πορεύονται καθένas μέ τό ὄνομα τοῦ θεοῦ του· καί ἐμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι θά πορευόμαστε μέ τ' ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ μας, αἰώνια, παντοτινά.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέει ὁ Μιχαῖας, θά πορεύονται μέ ὁδηγό τήν θρησκευτική τους διδασκαλία· καί οἱ ἄλλοι λαοί θά ἀκολουθοῦν τήν δική τους κληρονομιά.

Στήν Ἰουδαϊκή Γραμματεία γίνεται λόγος γιά *Ἑπτά Νωαχικές Ἐντολές*¹ πού, κατά τόν Φίλωνα, συνιστοῦν ἕναν «φυσικό νόμο», δεσμευτικό γιά κάθε ἀπόγονο τοῦ Νῶε. Ὅσοι τηροῦν αὐτές τίς ἐντολές, ἀνεξάρτητα ποιά θρησκευτική δοξασία ἀκολουθοῦν, ἀναγνωρίζονται ὡς δίκαιοι – ἀνίκουν στους Δικαίους τῶν Ἐθνῶν. Οἱ Νομοδιδάσκαλοι τοῦ Ταλμουδ εἶναι, ἴσως, οἱ μόνοι θρησκευτικοί κατηχητές πού ποτέ δέν εἶπαν, «ἔξω ἀπό τήν Συναγωγή δέν ὑπάρχει σωτηρία»! Ἀντίθετα, ὑποστήριζαν πάντοτε πῶς κάθε ἔντιμος καί καλός ἄνθρωπος συμμετέχει στίς Θεϊκές εὐλογίες. Ἡ σωτηρία καί ἡ ἀμοιβή κάθε ἀνθρώπου δέν κρίνονται ἀπό τήν καταγωγή ἢ τό δόγμα, ἀλλά ἀπό τήν συμπεριφορά καί τά ἔργα του. Ὁ *Ἰεζεκιήλ* (18,4) μίλησε ἀπερίφραστα περὶ ἀτομικῆς εὐθύνης:

Ὁ ἄνθρωπος πού ἁμαρτάνει, αὐτός μόνον πεθαίνει.

Ὁ Θεός λαμβάνει ὑπόψη μόνον πράξεις, συμπεριφορές, κι ὄχι τήν θρησκευτική ταυτότητα ἑνός ἀτόμου.

Μετά τόν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ὁ τίτλος *Δίκαιοι τῶν Ἐθνῶν* ἀποδίδεται ἀπό τό ἴδρυμα *Γιάντ Βασέμ* τῆς Ἱερουσαλήμ, σέ μί-Ἑβραίους πού ἔσωσαν Ἑβραίους ἀπό τούς Ναζί. Ἡ σκέψη μας αὐτή τί στιγμή στρέφεται μέ εὐγνωμοσύνη: στόν Ἀρχιεπίσκοπο Δαμασκινό, τήν Πριγκίπισσα Ἀλίκα, τούς Μητροπολίτες Δημητριάδος Ἰωακεῖμ, Χαλκίδος Γρηγόριο, Ζακύνθου Χρυσόστομο, τόν Δίμαρχο Ζακύνθου Λουκά Καρρέρ, τόν Ἀρχηγό τῆς Ἀστυνομίας Ἄγγελο

¹ Βλ. Ἰουδαίους Ὑπομνηματιστές γιά Γένεσις, 2:16-17. Οἱ Ἐντολές αὐτές εἶναι: ἀπαγόρευσι (α) εἰδωλολατρίας, (β) βλασφημίας, (γ) φόνου, (δ) αἰμομιξίας-μοιχείας, (ε) κλοπῆς-λυστείας, (στ) ὑποχρέωσι ἐγκαθίδρυσις δικαστηρίων, καί (ζ) ἀπαγόρευσι ἀνάλωσις κρέατος ἀπό ζωντανό πλάσμα – αὐτό πού οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δνόμαζαν *ὀμοφαγία*.

Έβερτ, τίς Άντιστασιακές Όργανώσεις καί δεκάδες Έλληνες ήρωες πού έσωσαν Έβραίους πού διώκονταν. Η μνήμη καί ή προσφορά τους ποτέ δέν θά ξεχασθεί. θά είναι γιά όλους τούς Ιουδαίους αιώνας φάρος τιμής καί διδαχής.

Σήμερα στή γλώσσα τών ήμερών τής πανδημίας του Covid 19, ό Άντισημιτισμός, ό Ρατσισμός, ή Μισαλλοδοξία – αντιπροσωπεύουν σοβαρές μολυσματικές άρρώστιες. Οί αιτίες είναι πολλές, όπως καί οί ευθύνες άγκαλιάζουν πολλούς φυσικούς καί ήθικούς άποτρογούς. όλους αὐτούς όφείλουμε νά κατακρίνουμε καί νά στιγματίσουμε.

Μετά τό μοναδικό στά χρονικά έγκλημα τής Σοά, μέ Έξι Έκατομμύρια Ιουδαίους νεκρούς· μετά τήν άπόπειρα άφανισμού του Ιουδαϊκού Λαού καί τής Θρησκείας του· μετά τήν μεγάλη παγκόσμια κατακραυγή, είχαμε πιστέψει ότι ή άνθρωπότητα άπαλλάχτηκε άπό τό άγος του Άντισημιτισμού.

Η ειδυλλιακή εικόνα τών πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών, γρήγορα ξεθώριασε. Έμφανίσθηκαν πάλι κήρυκες ενός Νέου Άντισημιτισμού. Στόχος τους σήμερα είναι ό Σιωνισμός καί τό Κράτος του Ισραήλ. Η ένταση κριτικής πού άσκείται άπέναντι στο Ισραήλ, δέν άσκείται γιά κανένα άλλο κράτος. Ένα παράδειγμα: ή Έπιτροπή Άνθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ο.Η.Ε., έχει μετατραπεί σέ έργαστήριο παραγωγής Άντισημικών καί αντί-Ισραηλινών ψηφισμάτων, καί ή διεθνής κοινότητα παρακολουθεί, άκριβώς όπως τήν δεκαετία του 1930.

Έάν θέλουμε νά παλέψουμε γιά τήν επίλυση δια-θρησκευτικών καί διάπολιτιστικών αντιπαραθέσεων, όφείλουμε νά κοιτάμε κατάματα τά γεγονότα. Νά όδηγήσουμε στό περιθώριο τούς καλλιεργητές κάθε μισαλλοδοξίας, αὐτούς πού έμπορεύονται τήν δυστυχία καί τήν άγνοια. Όλοι οί πολιτισμένοι άνθρωποι χάρηκαν καί χειροκρότησαν τήν άπόφαση του Άμερικανού Προέδρου Μπάϊντεν γιά τήν αναγνώριση τής Γενοκτονίας τών Άρμενίων. Γιά άλλες γενοκτονίες, όμως, πότε θά ύπάρξει αντίδραση; Σήμερα Οίβητιανοί πιστοί του Δαλά Λάμα διώκονται, καί Ουϊγούροι Μουσουλμάνοι φυλακίζονται σέ στρατόπεδα στήν Κίνα γιά νά κατηρθοῦν. Φανατικοί Ισλαμιστές σφαγιάζουν Κούρδους Γιαζίντις στό Βόρειο Ιράκ καί τί Συρία. Στή Νιγηρία, στό Μάλι Χριστιανικές κοινότητες έξοντώνονται άπό τρομοκράτες τής Μπόκα Χαράμ. Γιά όλα αυτά πότε θά ύπάρξει αντίδραση;

Μιά παλιά Χασιδική ιστορία μιλάει γιά δύο φίλους φοιτητές. Λέει ό ένας: «Φίλε μου, σ' άγαπώ». Ό άλλος τόν ρωτά: «Πές μου σέ παρακαλώ, τί είναι αυτό πού μέ ένοχλεί;». Ό πρώτος μέ άπορία λέει: «Πώς είναι δυνατόν νά ξέρω τί σέ ένοχλεί;». Καί ό άλλος άπαντά: «Άν δέν γνωρίζεις τί μέ ένοχλεί, πώς ισχυρίζεσαι ότι μ' άγαπάς;». Τό δίδαγμα τής ιστορίας είναι ότι πρέπει νά ενδιαφερόμαστε

γιά τὰ προβλήματα τῶν συνανθρώπων μας· νά βοηθοῦμε γιά τὴν ἐπίλυσή τους. Ἔτσι θά γκρεμίσουμε τὴν παραπληροφόρηση, τὴς συκοφαντίες, τὸν φθόνο.

Οἱ δημαγωγοὶ σήμερα φοροῦν ἄλλοτε ἀκροδεξιό κι ἄλλοτε ἓνα πολύχρωμο ἀριστερό καπέλο. Ὅλοι τους ἐμπορεῦνται νοσηρές ἀντιλήψεις. Ὅταν αὐτὲς ξεθωριάζουν, ἐπινοοῦν νέους ἀποδιοπομπαίους τράγους.

Ὁ Ἀντισημιτισμὸς εἶναι ἡ πιό ὑπουλη ἀρρώστια καὶ βρίσκεται παντοῦ σε ἔξαρση. Ὁ Ζάν Πώλ Σάρτρ τον ἀποκάλεσε ἓνα διεστραμμένο πάθος. Ἄν ὁ Ἐβραῖος δέν ὑπῆρχε, ὁ ἀντισημίτης θά τὸν ἐπινοοῦσε.

Ὅταν μιλάμε γιά ἀτομικές εὐθύνες καὶ ὑποχρεώσεις ἀξίζει νά θυμηθοῦμε τὸ ρητό του Ταλμουδιστῆ Ἰλλέλ, πού εἰπώθηκε πρὶν δύο χιλιάδες περίπου χρόνια. Εἶπε:

Ἄν ἐγὼ δέν εἶμαι γιά τὸν ἑαυτό μου – τότε, ποιὸς θά εἶναι γιά μένα;

Κι ἂν ἐγὼ εἶμαι μόνο γιά τὸν ἑαυτό μου – τότε τί εἶμαι;

Κι ἂν ὄχι τώρα – τότε πότε;

Ἄν ἐγὼ δέν εἶμαι γιά τὸν ἑαυτό μου, τότε, ποιὸς θά εἶναι γιὰ μένα: Δηλαδή, σχολιάζει ὁ Μωυσῆς Μαϊμονίδης, ἂν ἐγὼ δέν ἀγωνιστῶ νά ἐξηγησῶ τὸν ἑαυτό μου πρὸς ἀνώτερες πνευματικές σφαῖρες, τότε, ποιὸς θά τὸ κάνει γιά μένα; Ἡ ἀρετή, ἡ πνευματικὴ ἀναζήτηση εἶναι ὄχημα αὐστηρὰ ἀτομικό· ἂν ἓνας ἄνθρωπος δέν δαμάσει τὸν πειρασμό, ἂν δέν ὑπερτηδηήσει ἐμπόδια, τότε, ποιὸς θά τὸ κάνει;

Κι ἂν ἐγὼ εἶμαι μόνο γιά τὸν ἑαυτό μου, τότε τί εἶμαι: Ἡ ἀλληλεγγύη πρὸς κάθε συνάνθρωπο εἶναι σημάδι πολιτισμοῦ καὶ ἀνθρωπιᾶς. Μόνον ὁ Κάϊν μπορεῖ καὶ ἀναφωνεῖ: Γιατί, μίπως φύλακας τοῦ ἀδελφοῦ μου εἶμαι ἐγώ; (Γέν. 4,9).

Ἄν ὄχι τώρα, πότε; Ἡ ὥρα τοῦ καθήκοντος εἶναι τώρα, αὐτὴ ἢ στιγμὴ· ἂν περάσει, χάνεται ἀνεπίστρεπτα.

Ὁ Ἰλλέλ, ἦταν ἄνθρωπος πρᾶος, ταπεινός, ὑπομονετικός. Δέν ἀγαποῦσε ἀπλῶς τὴν εἰρήνη, ἀλλὰ ἐπεδίωκε τὴν ἐγκαθίδρυσὴ τῆς στὴν κοινωνία. Ἐπιζητοῦσε τὴν εἰρήνη μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐργάσθηκε ἀκαταπόνητα νά φέρει τὰ ἀδέλφια του κοντὰ στὴ Διδασκαλία τῆς Τορά. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ στάση του ἀπέναντι στὴν ἐριστικὴ συμπεριφορὰ ὑποψήφιου προσήλυτου, πού ζήτησε νά διδαχθεῖ ὅλη τὴν Τορά ὅσο θά στέκονταν στὸ ἓνα πῶδι, δηλαδή σέ πολὺ σύντομο χρονικὸ διάστημα. Ὁ Ἰλλέλ δέν θύμωσε, ἀλλὰ τοῦ εἶπε:

«Ὅ,τι εἶναι σέ σένα μιστό, μὴν τὸ κάνεις στὸν συνάνθρωπό σου – αὐτὴ εἶναι ὅλη ἡ Τορά· πῆγαινε τώρα νά μελετήσεις τὴς λεπτομέρειες!».

Διαβάζουμε στὴν Καινὴ Διαθήκη μιὰ ωραία παράφραση τοῦ ρητοῦ τοῦ Ἰλλέλ. Εἶναι θετικὸ νά βλέπουμε πόση ἐμπνευση καὶ καθοδήγηση, ἀντλοῦμε

ἀπό τὴν ἴδια πηγὴ. Στὸ *Κατὰ Ματθαῖον* Εὐαγγέλιο (7,12) διαβάζουμε:

«Ὅλα ὅσα θέλετε νὰ σᾶς κάνουν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, αὐτὰ νὰ τοὺς κάνετε κι ἐσεῖς· σ' αὐτὸ συνοψίζεται ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆτες».

Ἡ Διδασκαλία τῆς Πεντατεύχου (Δευ. 6:4) περὶ Ἐνός *Μοναδικοῦ Θεοῦ* δέν συγκρούεται μέ τὴν διακήρυξη τοῦ Μιχαΐα περὶ σεβασμοῦ κάθε θρησκευτικῆς παράδοσης. Στὴν Ραββινικὴ Γραμματεία τὸ Μονοθεϊστικὸ πιστεύω διακηρύσσεται ὡς πρόταση πρὸς τὴν ἀνθρώπινη διάνοια· ποτέ, ὅμως, δέν ἐπιβλήθηκε ὡς πράξη *σωτηριολογική*. Ὁ Ἰουδαϊσμός ἔχει τὸ χάρισμα, ἔγραψε ὁ Ἐμμανουέλ Λεβινᾶς, νὰ βλέπει κάτω ἀπὸ τίς ποικίλες διδασκαλίες καὶ παραδόσεις, τὸν ἕναν ἄνθρωπο ὅμοιο μέ τὸν ἄλλο. Ἡ Βίβλος εἶναι σχολεῖο ξενοφιλίας καὶ ἐχθρὸς κάθε μορφῆς διακρίσεων.

Θὰ κλείσω μέ λόγια τοῦ 15ου ψαλμοῦ, πού περιγράφουν τὸν ἰδανικὸ ἄνθρωπο χαρακτηῖρα. Τὰ ἐγγύγια γιὰ τὸν καλὸ ἄνθρωπο, λέει ὁ Ψαλμωδός, εἶναι ἠθικὴ ἀκεραιότητα καὶ καθαρὸς λόγος:

Μί γιαγκούρ μπεαολέχα: 777אב 777 ימ

Κύριε, ποιὸς θὰ παρεπιδημίσει στή Σκηνή Σου; Καὶ ποιὸς θὰ κατοικήσει στὸ ἅγιό Σου βουνό;

Αὐτὸς πού πορεύεται μέ εὐθύτητα, ἐφαρμόζει τὸ δίκαιο· καὶ μιλά τὴν ἀλήθεια μέσ στὴν καρδιά του.

Μέ τὴ γλῶσσα του δέν συκοφαντεῖ, δέν βλέπτει τὸν συνάνθρωπό του, οὔτε χλευάζει τὸν γείτονά του.

Καταφρονοῦν τὰ μάτια του τὸν ἀσεβῆ, τιμᾶ αὐτούς πού τὸν Θεὸ σέβονται· ὅταν ὑπόσχεται δέν ἀθετεῖ τὸν λόγο του, ὅ,τι κι ἂν τοῦ κοστίζει.

Δέν δανεῖζει μέ τόκο τὰ λεφτά του, δέν δωροδοκεῖται γιὰ νὰ βλάψει ἀθῶο· ὅποιος αὐτὰ πράττει, ποτέ του δέν θὰ κλονιστεῖ.